

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Azərbaycan Məclisi-Məbusanında

səh. 207. “...hökumət ya özü təsdiq edəcək yaxud təsdiq edilmək üçün Parlmana təqdim edəcəkdir.”: qəzetdə “Parlmana” yerinə səhvən “hökumətə” getmişdir.

səh. 208. “Xəlillər, Nurilər, Vəhiblər”:
Osmanlı dövlətinin hərbi xadimi, Qafqaz İslam Ordusu ilə birgə Bakıya daxil olan Xəlil paşa (soyadı: Qut), Qafqaz İslam Ordusunun komandanı Nuri paşa (soyadı: Killigil) və Qafqaz İslam Ordusunun da tabe olduğu Şərq Ordular Qrupunun komandanı Məhməd Vəhib paşa (soyadı: Kaçı) nəzərdə tutulur.

səh. 209. “Sovet Syezd”:
Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutulur.

səh. 209. “...sui-istimal dəxi görünür”:
qəzetdə “sui-istimal” [sui-istifadə] yerinə “sui-əməl” [pis əməl] getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 211. “...amansız tədbirlər ittixaz edəcəkdir...”:
qəzetdə “edəcəkdir” yerinə “ediləcəkdir” getmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 211. “P. Q.”:
“Proletarskiy qolos” qəzeti nəzərdə tutulur.

Milliləşmək əlmaətlərindən biri

səh. 214. “...məsarifin yarılanmasına ehtiyac yoxdur”:
qəzetdə “yarılanmasına” yerinə “yaralanmasına” getmişdir.

“...Babil qalasını tikmiş əqvami-müxtəlifənin başına gəlmiş macərə...”:
əfsanəyə görə, Babil qalasını tikən insanlar müxtəlif dillərdə danışmağa başlamış və bir-birini başa düşmədikləri üçün məqsədlərinə çata bilməmişdilər.

“türkləşdirməkdir” sözü tünd hərflərlə yığılmışdır.

Azərbaycan-Gürcüstan Müqavilənaməsi

səh. 217. “...zəyə olarsa...”:
qəzetdə “sə-nəyə olarsa” getmişdir.

“...bir sənəyə qədər mər’i...”:
qəzetdə “bir” yerinə “bu” getmişdir.

Gürcüstanda

səh. 218. “Çoloq çayında”:
güman ki, Çorox çayı olmalıdır.

səh. 219. “...üçüncü bir səs...”:
qəzetdə “üçüncü bu səs” getmişdir.

Ermənistanda

səh. 219. “...bizə zeyldəki tələbatı verdilər...”:
buradakı maddələr qəzetdə a, b, v, q, d, y kimi (Kiril əlifbasının hərflər sırasına uyğun olaraq) işarələnmişdir.

“...atlar üçün ot istədilər...”:
qəzetdə “ot” yerinə “yemək” getmişdir.

“...qoşunları üçün yemək verilməli...”:
qəzetdə “yemək” yerinə “ot” getmişdir.

“İttihad” məktəbində

səh. 220. “Qubernski caddə”:
Bakıda, indiki Nizami küçəsi.

Elan: Müstəhlilin İttifaqı

səh. 220. “Stanislavski küçə”:
Bakıda, indiki Azadlıq prospekti.

Bazar ertəsi, 17 fevral 1919-cu il, nömrə 115

AZƏRBAYCAN*Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir*

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 16 cəmədiyələvvəl sənə 1337. 17 şubat sənə 1919.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 80 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 18 rublə, 2 aylığı 32 rublə, 3 aylığı 45 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublədir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Səşənbə [çərşənbə axşamı] günü 1919 sənəsi fevral ayının 18-ində gündüz saat 12-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan [Parlament] iclası olacağı elan edilir.

Məşixəti-İslamiyyə İdarəsi kargüzarlığına nəsb və təyin edilmişdir.

*Məşixəti-İslamiyyə İdarəsi sədrləri:
Əfəndizadə və Ağaalizadə*

**QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]****Azərbaycan Cümhuriyyəti Məşixəti-İslamiyyəsi İdarəsindən:****-I-**

Azərbaycan Cümhuriyyəti Məşixəti-İslamiyyə [Şeyxülislamı] İdarəsi dəftərdarı [mühasibi] Muradəli Qasımzadə 11 şubat [fevral] 1919 tarixi ilə idarəyə istefanama təqdim etmiş və İdareyi-Məşixət dəxi məzkurun [adı çəkilən şəxsin] istefanamasını qəbul edərək balada məzkur [yuxarıda göstərilən] tarixdən etibarən müşərünileyhin [adı çəkilən şəxsin] xidmətdən azad edilməsini qərara almışdır.

-II-

İşbu 1919 sənəsinin fevralın 1-indən etibarən Şərəfəddin Hacı Veysəl oğlu layiq və münasib görülməklə Azərbaycan

BU GÜNÜN MƏSƏLƏSİ

Bakı əfkari-ümumiyyəsi [ictimaiyyəti], bilxassə [xüsusilə] şəhərin türk qismi əndişələr içindədir.

Biçeraxovun otryadı buraxıldıqdan sonra hər kəs düşünürdü ki, artıq bu məmləkət şübhəli qüvvətlərdən xilas olacaq.

Fəqət öylə olmayır. Biçeraxov əvəzinə Prjevalski oturur. Bir yandan “likvidatsiya” [ləğvetmə] gedirsə də, digər yandan “zapis” [qeydiyyatı götürmə] gedir. “Dobrovölçeski armiya”ya [Könüllü orduya] könüllü yazılırlar. Könüllü yazılanlar da əksərən ermənilərdir. Bu könüllülər, şəhərin mərkəzində, meydanlarında məşq edirlər. Bu surətlə xalq arasına həyəcan düşür, hər kəsi əndişələr götürür. Haqlı olaraq “Yarın nə olacaq?” - deyər düşünlər.

Bir tərəfdən də Denikin ordusunun nüməyəndəsi şəhərimizə gəlir. Nə yapır,

nə yapmayı, bilməyiriz. Bu qədər bilməyiriz ki, Denikin ordusu bolşeviklərlə mübarizəni unudub da “asi” Qafqaziya millətləri üzərinə çökmək niyyətindədir. Gürcüstan təhdid olunur. Dağıstana qarşı hərəkət başlanır.

Böylə bir zamanda əcəba, Azərbaycanın paytaxtında toplanan bu qüvvətlər nədir? – deyə hər kəs pək haqlı olaraq düşünməzmi? Əlbəttə, düşünər. Hər kəs böylə təbii olmayan bir hərəkət qarşısında tələş edər.

Bir zamanda ki, ingilis komandanlığı Azərbaycanda yeganə bir hökumət olaraq ancaq Azərbaycan Hökumətini tanımışdır, öylə bir zamanda burada başqa, bizi tanımayan və bizə düşmənənə bir fikir bəsləyən qüvvələrin toplanması, əlbəttə ki, təbii görülməz!

Bir zamanda ki, bütün firqələrlə bərabər Erməni Milli Komitəsi dəxi Azərbaycanın haqqını tanıyaraq Məclisi-Məbusana [Parlamentə] nümayəndələrini və hökumətə vəzirlərini [nazirlərini] göndərmək üzrədir.

Bir zamanda ki, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında münasibəti-siyasiyyə [siyasi əlaqələr] başlayır, erməni əsgərlərinin təkrar könüllü yazılmaları və bir taqım əsgəri qitələr [hərbi hissələr] təşkil edib də şəhərimizdə mövcud kazarmaları tutmaları son dərəcədə qeyri-təbii bir haldır. Bu halın qeyri-təbii olduğunu daşnaksaqanların qəzetəsi olan “Vperyod” qəzetəsi dəxi etiraf edir. O, öz yanında zavallı işsiz qalan erməni əmələlərinin gününə ağlayır, deyir ki, onları “başqa yola göndərirlər”. Anladır ki, işsiz erməni əmələləri iş bulamayı, evlərinə gedə bilməyirlər, çarəsiz qalıb da bir parça çörək üçün

könüllü yazılırlar. “Kim bilər harada, bəlkə bolşeviklərlə, bəlkə də dağıstanlılarla olacaq müharibədə öləcəklərdir.”

Demək ki, erməni məhfilləri [dairələri] də bu halın qeyri-təbii olduğunu dərk və etiraf edirlər, fəqət dəlilləri başqadır. Köhnə dəlil və sübutlardır.

Fəqət mən zənn etməyirəm ki, Azərbaycan Hökuməti erməni işsizlərini kəndi paytaxtından təmizləmək üçün lazım gələn tədbir[i] görməkdən imtina eyləsin. Və zənn etməyirəm ki, “Amazasp” kimi general “işsizlər” cərgəsində hesab ol[un]-sun.

Dəlil və sübutlar əskidir. Əcəba, köhnə tarix təkrar edilməsin!...

Hökumət bu xüsusda göz-qulaq olub bəsirətlə [uzaqgörənliklə] hərəkət etməlidir. Bir an əvvəl evlərinə gedəcək erməniləri yola salmalıdır. Və hər növ bəhanələrini kəsmək üçün nə etmək lazım isə etməlidir. Eyni zamanda da ingilis komandanlığından tələb etməlidir ki, bizə qəti və ciddi təminat versinlər, görək bu toplanan könüllülər kimdir, nə üçündür. İstəməlidir ki, burada, Azərbaycanın paytaxtında Azərbaycana sadıq olmayan heç bir qüvvət bulunmasın. Qərib[ə]dir, Azərbaycan paytaxtında Azərbaycan əsgərindən başqa hər növ əsgər vardır. Buna bir intəha [nəhayət, son] vermək lazım.

Böylə bir təbii tələb qarşısında bitərəf ingilis komandanlığı da bir söz deməz.

Bir an əvvəl Azərbaycan əsgəri şəhərimizə daxil olmalıdır. Bu xüsusda hökumətin əsas etibarilə qərarı olduğunu bilirik.

Fəqət camaat dörd gözlə gözləyir.

Nerədə əsgərlərimiz!

Qoy hökumət bir tərəfdən öz qüvvə-

timizi buraya gətirsin, bir tərəfdən işsiz adamları şəhərdən azaltsın, bir tərəfdən də işsizlərə bir növ “iş” tələsi olan könüllü əsgər təşkilatının təhəmmül olunmaz [dözülməz] bir hal olduğunu isbat ilə lazım gələn tədbirlərdə bulunsun.

Əfkari-ümumiyyə bunu istəyir. Əhalinin əmniyyət və qəlb rahatlığını istəyən qüvvələr isə hər şeydən əvvəl bu tələbə etina etməlidirlər.

İştə bugünün həll olunacaq məsələsi!

M. Ə.

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

10-uncu iclas

Üçüncü gün

(Keçən nömrədən mabə'd)

Əbilov İbrahim (sosialist) - Möhtərəm məbus əfəndilər! Bəhs olunan sorğu məsələsində, necə ki xatirinizdədir, dün yoldaşımız [Ağamalıoğlu] Səməd ağanın işlətdiyi bir neçə sözü mübahisəni dəyişib başqa bir rəngə saldı. Yoldaşımızın sözü anlaşılmadan və əsl məsələnin ruhuna vaqif olmadan, onun işlətdiyi yalnız bir kəlmə türk sözünü alıb natiqlər şiddətli nitqlər söylədilər. Bu gün yoldaşımızın təkrar kürsüyü-xitabətə gəlib türklər haqqındakı fikrini vazeh [açıq] bir surətdə söylədikdən sonra mən ümid edədim ki, artıq bu xüsusda fəzlə danışılmayacaqdır. Çünki anlaşıldı ki, sosialist firqəsi türk sözünə, türk millətinə nə düşməndir, nə də

onun əleyhinə danışan. Türkdən məqsəd türk üsuli-idarəsi, istibdadı və hökumət siyasətidir ki, bizim hökumətə də o ruhu vermiş olduğunu yoldaşımız söylədi. Zənn edədim artıq bu barədə danışmaq lazım gəlməz. Fəqət, [Qarabəyli] Qara bəy cənabları türklər haqqında məddahlıq edərək “türk milləti müqəddəsdir” - deyə yenə uzun bir nitq söylədi. Bəli, əfəndilər! Türk milləti, türk füqərayi-kasibəsi [proletariatı] bizcə müqəddəsdir və heç kəs böylə olduğunu inkar etməz. Fəqət bizim tənqid etdiyimiz türk millətini ziri-zəminlərdə [yer altında, zirzəmilərdə] saxlayan hökumətdir ki, onu yıxmaq üçün Türkiyə füqərayi-kasibəsi ilə birləşib bərabər mübarizə etməyə hazırız. (*Soldan alqış*) Bundan anlaşılır ki, sosialistlər türklərə düşmən deyildirlər. (*Sədr: Natiq əfəndi, sosialistlərin düşmən olduğunu heç kəs söyləmədi.*)

Bəli, türk mübahisəsini buraxalım. Keçəlim əsl məsələyə. Bu məsələlər gərək sorğudan əvvəl müzakirə ediləydi. Bu sorğu barəsində, o yerlərə gedib işləri eyni ilə görmüş olan yoldaşlarımızın bəzilərinin bəyanatı, sübutları daha da qüvvətləndirir. Demək, sorğuda göstərilən nöqsanlar doğrudan da vardır. Hətta hökumət də öz cavabında bu nöqsanları rədd etmədi. Biz etiraf edirik ki, nöqsan var, fəqət, zaman, məkan və əhval nəzərə alındıqda görülür ki, hökumətin dəyişməsi ilə bu nöqsanlar rəf olmaz [aradan qalxmaz]. Əgər rəf ediləcək olsaydı, əski hökumət dövründəki nöqsanlar şimdiki yeni hökumət zamanında daha çox olmazdı. Bu surətlə heç kəs təmin edəmməz ki, bir yenisi gəlsə bundan daha fəna olmayacaqdır. Biz sosialistlər şəxsi deyil, hökumətin əsas quruluşunu

dəyişmək istəriz. Ona görə bizcə tezliklə Məclisi-Müəssisən çağırılmalıdır ki, əsasən bir əsl demokratik hökumət qurulsun. Fənalıqların qabağını ancaq bununla almaq olar. Bu hökumətin əsası puçdur. Kəndlərdə çox böyük zülmələr olur. Bir yoldaşımız dediyi kimi, məmurlar quldurları yanlarına alaraq fütqərayi-kasibəni soyub talayırlar. Bir də Məhəmməd Əmin Rəsulzadə cənabları yoldaşımız Səməd ağanın “Müsavat”a bir balaca toxunmasına cavabən söylədiyi nitqində “Müsavat”ı müdafiə etməklə bərabər onun demokratik bir firqə olduğunu sübuta qalxışdılar və dedilər ki, kəndlərdə siyasi firqələr şöbələri açaraq bu vasitə ilə nöqsanların önünü almaq lazımdır. Şöbə açılınsın, amma məzkur şöbə əzasının [deyilən şöbə üzvlərinin] hər gecə birisinin quldurlar vasitəsilə boğulub öldürülməyəcəyinə əmindirmi? Məhəmməd Əmin əsl demokrat olsaydı deməliydə ki, bu yolsuzluqların önünü almaq üçün o yerlərdə idarələr dəyişib demokratik üsulla zemstvolər [yerli özünüidarə təşkilatları] açılınsın və camaatın idarə və milisləri özlərinin inandıqları, tanıdıqları adamlardan olsun, indiki camaatı soyanlar tutulsunlar. O halda haqsızlıqların önü alınmış olardı. Lakin bunu demədi.

Mən sözüümü qurtarmaq üzrə deyirəm ki, sorğu məsələsində nazirlərin cavabı bizi qane etmirsə də yenə biz böhran çıxarmaq tərəfdarı deyiliz. Ancaq təzə bir əsas düzəltmək lazımdır ki, onu da yalnız Məclisi-Müəssisən qura bilər. Ona görə Məclisi-Müəssisən dəvətində Parlamanda bu işlərə baxmaq, nəzarət etmək üçün bir komissiyon təşkil edilsin. *(Soldan alqış)*

(5 dəqiqə tənəffüs elan olunur)
Tənəffüsdən sonra

Murtuza Axundov — Quba şəhəri üzvü sifəti ilə ərz edirəm ki, nətiqlərdən birisi buyurdu ki, Quba şimdiki halda xanlıqdır. Buna cavabən deyirəm ki, Quba xanlıq isə nə üçün Quba qəzası Azərbaycan Parlamentinə 3 məbus göndərmişdir. *(Alqış)* Bakı Azərbaycanın paytaxtı olduğu halda, burada üçrəngli bayraqdan ancaq bir dənə görürəm, halbuki Qubada kasıb, dövlətli hər kəsin ipək parçadan tikilmiş üçrəngli bayrağı var, hər cümə günü şəhəri təzyin edirlər [bəzəyirlər]. Lakin nədənsə bunu Bakıda görməyirəm. *(Alqış)* Sonra buyurdular ki, Qubada məmurlar öz cinayətlərini örtməkdən ötrü özləri üçün dəstə düzəldərək “filan” məsələni ortalığa salmışlardır. Az qalmışdır ki, nə qədər adam tələf olsun. Mən bu məsələnin nədən ibarət olduğunu belə söyləməkdən həya edirəm. Amma burasını sizə deyirəm ki, Qubada böylə şey yoxdur və olmaz da. *(Alqış)*

Bir də buyurdular ki, Quba qəzası Qəçrəş və Kürçal kəndlərində yığılan zəkat buğda nə olmuşdur. Mən deyə bilərəm ki, o buğda heç yerə getməyib, kənd vəkil-lərinin ixtiyarında, kənd anbarlarında öz yerində durur. Mən bu barədə Quba qəza qaimməqamı [qəza rəisi] ilə sual-cavabda bulundum. Qaimməqam cavab verdi ki, buğda cəm edildiyi zaman, mən Bakıda olmuşam, mənim müavinim Azərbaycan Hökumətinin Ərzaq nazirinin teleqrafına görə buğda cəm edibdir. Mən qayıdandan sonra bu əhvalatı mənə söyləmişdir. Cavabında mən demişəm ki, Azərbaycan Hökumətində zəkat adı ilə buğda yağmaq qanunu yoxdur.

Sonra buyurdular ki, 15 vaqon buğda nə yerə getmişdir? Əvvəla 15 vaqon deyil, 18 vaqondur. Bu barədə sənədlər vardır. Bunlardan 2 vaqon qubernatorun əmri ilə Bakıya gətirilib, putu 40 manatdan qubernatora təhvil verilmişdir. Bir vaqon arpa ilə buğda da türklər gedən zaman ingilislərin vürudu [gəlişi] əsnasında qubernatorun əmrinə görə, Bakıya gələn pristavlarla strajniklər üçün gətirilib, hələ pulu da vüsul olmamışdır [çatmamışdır]. Bundan əlavə, 8 vaqon da qubernatorun əmri ilə Bakıya gətirilərək Bələdiyyə İdarəsi vəkili Klenevskiyə təhvil verilib, pulu alınmışdır. Məzkur [deyilən] pul dəxi putu 40 manat hesabı ilə buğda alınan əhaliyə paylanmaqdadır. Buğdanın bir vaqonu da hal-hazırda Xaçmaz mövqifindədir [stansiyasındadır] ki, hələ təhvil alınmamışdır. Qalan 6 vaqonunu da türklər Dağıstandan qayıdarkən özləri ilə aparmışlardır. Bu barədə noyabrın 29-da Vükəla Şurası [Nazirlər Kabineti] Daxiliyyə və Ərzaq nazirləri və qubernator namına [adına] böylə bir teleqraf göndərilmişdir:

“Qubernatorun əmrinə görə, Xaçmaz mövqifində cəm edilmiş arpa və buğdanı Dağıstandan gəlib keçən türk əsgərləri güclə vaqonlara dolduraraq aparırlar. Camaat pulunu almamışdır. Təvəqqe edirəm camaat mənafeyini müdafiə edib, türklər tərəfindən aparılan arpa, buğdanı Biləcəri mövqifində saxlatdırasınız.

Uyezd naçalniki Xoyski”

Bir də doğrudur, uyezdni naçalnik Xoyskidən qabaq putu 10 manatdan buğda cəm edilmişdir, pulu da əhaliyə verilməmişdi. Ona görə bu buğda putu 10 manatdan olaraq məvacib almayan qulluqçulara paylanıb, hasil olan məbləğ

buğda sahiblərinə qaytarılmışdır. Hətta bir dəfə teleqraf məmurlarından birisi şikayət etdi ki, buğdadan ona çatmamışdır. Mən təklif edərdim ki, hər fraksiyadan bir nümayəndə olmaq üzrə bir komissiya göndərib bu işləri yerində təhqiq edəsiniz, tainki həmin komissiya məhəllində [yerində] təhqiqat yapıb bu barədə Parlmana məlumat versin.

Əhməd Cövdət [Pepinov] - Möhtərəm əfəndilər! İki gündən bəri mövzuyibəhs [mübahisə mövzusu] olan məsələ haqqında mənə bir neçə dəqiqə söyləməyə müsaidə veriniz, çünki burada sol firqələri bir növ türklərin əleyhinə getməkdə ittiham etdilər. Təəccübdür ki, sosialist firqələrini töhmətləndirib türk demokratiyasının müdafiəsini başqaları boyunlarına götürürlər. Məhəmməd Əmin əfəndi söylədilər ki, bizim firqəmiz türk firqəsidir. Əfəndilər, siz türkçü isəniz biz də deyirik ki, biz də türküz, firqəmiz də türk firqəsidir. *(Soldan və mərkəzdən alqış)* Fəqət, bizimlə sizin aramızda böyük fərq var. *(Məhəmməd Əmin: Doğrudur, var!)* Bizim firqəmiz türk fütqərayi-kasibəsi, türk xalqı, türk demokratiyasının hüququnu müdafiə edən bir türk firqəsidir. *(Soldan alqış)* Biz kim olur-olsun, türk olsun, müsəlman olsun, deyənlərdən deyiliz. Görürsünüz millətin paşası ilə əkinçisini bir dərəcədə tutan firqələrin ardınca gedənlər səhvlərini anlamağa başlamışlardır. Türk xalqı da kəndi-kəndini idarə etmək arzusu bəsləyir və istəməz ki, onun zəif əlləri ilə hasil edilən sərvət yalnız bir neçə şəxsə qismət olub qalsın. Məlumunuzdur ki, Azərbaycan xalqı üçün türk sözü yeni bir şeydir və türk olduğunu yenidən anlamışdır.

Odur ki, türkləri böyük intizarla gözləyirdilər. Qara bəy [Qarabəyli] cənabları buyurdular ki, türklər haqqında ehtiramdan başqa bir söz söyləməməli. Bu doğrudur. Fəqət, türklər burada ikən bir qaç zabitanın [bir neçə zabitin] ədəbsizliyi xalqımızı dönməyə, hətta söyməyə belə məcbur etmişdi. Biz istəməyirik ki, böylə fəna hərəkətlər Osmanlı türklərinə qarşı Azərbaycan türklərində nifrət oyatsın. Bunu burada olan bir qaç paşa yaptı; biz o paşa ilə düşməniz. Bizim firqəmiz həm Osmanlı xalqının, həm də Azərbaycan demokratiyasının hüququnu müdafiə üçün həmin paşalarla mübarizə edəcəkdir.

Əvət! Bunu təsdiq edirik ki, türk demokratiyası müqəddəsdir, ehtiramlara layiqdir. Fəqət, əfəndilər, burada türk-türk deyə döşünə döyənlər, məgər türklər gələndə paşaların ayaqlarına sərildikləri halda, ingilislər gəlincə onlara sıxılıb türk tərəfdarı olduqlarını danaraq ingilis xidmətinə girməyə çalışmadılar mı? (*Mərkəzdən və soldan alqış*) O vaxt Azərbaycan xalqının hüququnu hamıya qarşı müdafiə edən bizim firqəmiz olmadımı? Burada yoldaşımız dedi ki, osmanlılar gəldilər, puç olan əsasi-idarələri bizimkilərə də təsir etdi. Məgər həqiqətən Osmanlı Hökumətinin əsası puç deyilmə? Əgər Osmanlı məmləkətini gəzmiş olsanız, yazıq türk əkinçilərinin nə qədər zəlif olduğunu görürsünüz. Buna da səbəb sultanlar və həmin paşalardır. (*Soldan: Doğrudur!*) Mən dediklərimi, Osmanlı xalqının ruhunu hər kəsdən artıq bilən, onun dili ilə söyləyən, onun sazını çalan türk şairi Məhməd Əmin bəyin sözləri ilə sübut etmək istəyəm. Şair türk hökumətinin istibdadını təsvirlə deyir ki:

*Şu istibdad hökuməti, Türkiyəyə təhlükə!
Baxın, məsud etmək üçün hər şey olan
bir ölkə,
Hər qüvvəti məqsədinə ram eyləyən bir
ümmət,
Üç qitədə cahangirə hökm sürən bir dövlət
Şu saatda bir qaranlıq uçurumun üstündə.*

Əfəndilər bunu edənlər, bu istibdadı quranlar kəndiləri müsəlman və türk deyillərmi? (*Məhəmməd Əmin: Çox vaxt deyillər!*) Mən deyə bilərəm ki, əgər Osmanlı xalqı və əkinçilərini Avropa sərmayədarları əzirlərsə də, onlardan daha əvvəl əzən həman paşalardır. Daima bunlara qarşı üsyan edən şair türk əkinçilərinin halını təsvir edərək deyir ki:

Bu yazıqlar

*Şu zavallı millət üçün Məşrutyyəət xəyanət
Ədaləti düşünən baş əzilir,
Müsavəti söyləyən dil kəsilir,
Hürriyyətlə çırpınan qəlb xaindir...
Zindanlarda bu məzluma zəncirlər,
Biçarəyə qızdırılmış dəmirələr,
Biçarəyə soyuq sular, tomruqlar,
Murdar sözlər, yumruqlar,
Biçarəyə Mərmərədə qanlı-qanlı ölümlər,
Biçarəyə heç bir yerdə yapılmayan zülmələr.*

Kəndləri və əyalətləri təsvir edərəkən şair deyir ki:

*İştə sizə taşralar ki, hər bucağı bir
xaraba, bir məzar,
Köylərində iniltli qülübəlar, örümçəkli
boş xanələr,
Dağlarında dönməz olmuş dəyirmanlar;
soyğun vermiş karvanlar;
Hər yerində yanğın, yağma, zülüm var.*

Məgər, bunları edən idarənin əleyhi-

nə danışmaq olmaz mı? Bir şair bütün qəlb ilə bunlara qarşı tüğyan edərəkən, siyasi bir firqənin tüğyan etməyə haqqı yox mu? Məlumunuzdur ki, əfəndilər, burada Qafqaziya içərisində kəndi qardaşlarını xilas etmək kimi müqəddəs işlərə çalışan Məhmədciklərlə bərabər bir çox fənalıqlar yaran ədəbsiz zabitan da [zabitlər də] olmuşdur. Bunların ədəbsizlikləri zavallı Məhmədciyin boynuna atılacaqdır. Burada ingilislərin bir kontrol komissiyonu var ki, müharibədən nəşət edən [qaynaqlanan] və birə on qat artıq göstərilən zərərləri hesab edir ki, canını fəda edən yazıq türk Məhmədciklərinin boynuna yükləsin. Hətta bir çox vicdansız müsəlmanlar dəxi var ki, oraya yazılı ərizələr vermişlərdir. Bunlar əleyhinə ilk əvvəl etiraz edən yenə bizim sosialistlər qəzetəsi olmadımı? Artıq türk barəsində danışmayıb, əleyhimizə əsaslı sübutlarla çıxsınlar.

Sorğuya gəldikdə, bu barədə deyərdim ki, danışılan bir çox sözlərin doğrusu varsa da, bir çoxlarının da doğru olduğunu etiraf etmək qeyri-mümkündür.

Məhəmməd Əmin həzrətləri buyurdular ki, hökumət məsələsində iki hal ola bilər. Biri Parlmandan qabaq, digəri sonra və Parlmandan qabaqki hökumətin nöqsanını təzəyə isnad etmək olmaz. Hökuməti tənqid edərəkən daxili və xarici düşmənləri, vaxtın az olmasını nəzərə almağı da tövsiyə etdilər. Bu az vaxtda işləri tamamlə düzəltmək qeyri-mümkün olduğunu da əlavə etdilər. Burası doğru, biz də etiraf edəriz. Fəqət, sabiq hökumət ilə yenisi arasında bir təfavüt olmalı idi. Beş həftə zərfində hökumət bari heç olmazsa bir iş görəydi, tədbir görüldü deyəydi, fəqət, mütəəssifanə [təəssüf ki], bir

tədbir ittixaz edilməmişdir [tədbir görülməmişdir]. [Qarabəyli] Qara bəyin “Hökumət gözlədiyimizi vermədiyinə görə etimad etməyirik” – deməsinə qarşı yoldaşımız Əbilov söylədi ki, hökuməti düşürməklə dərdə çarə olmaz. Hər bir işimizi Parlaman həll etməlidir. Fəqət, dövlət, məmləkət və əkinçinin hüququnu müdafiə edəcək iqdamatı [addımları] bu Parlmandan gözləmək əbəsdir. Lakin ümidvarız ki, bu yaxında dəvət olunacaq Azərbaycan Məclisi-Müəssisəsinə həqiqi xalq nümayəndələri cəlb olunacaq və onlar vasitəsilə əsaslı bir xalq hökuməti qurulub Azərbaycan yaşayacaqdır. O vaxtdək demokratik bir hökumət təsəvvürü qeyri-mümkündür. Lakin yenə dərdimizə bir çarə etmək üçün firqəmiz qərar qoydu ki, hökumətlə bərabər Parlmandan dəxi işləyib öylə fəvqəladə tədbirlər görsün ki, hökumətə bir kömək olsun.

Hökumət namından [adından] Daxiliyyə naziri buyurdu ki, rüşvət alan xain məmurlar məhkəməyə verilib cəzalanacaqlardır. Fəqət, bu vaxtdək bir məmurun həbs edilərək cəzalandığını görmədik. Deməli, hazırda mövcud olan məhkəmə qanunları kifayət etməyir. Ona görə bir Ali Məhkəmə (Tribunal) qurulmalı ki, bütün möhtəkirələr, xainlər bu Ali Məhkəməyə verilərək cəzalanınsınlar, hətta lazım görülsə, bütün əmlakını da əlindən almağa səlahiyyətədar olsun. Yoxsa, şimdiki məhkəmələrə veriləcək olsalar, xainlər Azərbaycandan çıxıb Gürcüstan, Ermənistan və sair məmləkətlərə gedərək qanundan qaça bilərlər. Bunun önünü ancaq o Ali Tribunal vasitəsi ilə almaq mümkündür ki, bu da yalnız bizdə deyil, başqa məmləkətlərdə də var. Bütün bu işləri ət-

raflıca təftiş etmək üçün ikinci Parlaman komissiyası dəxi təşkil olunmalıdır. İştə bu surətlədir ki, tamamilə də olmasa əhval bir qədər bəlkə düzəlib Azərbaycan xalqı və kəndlisi üçün rahatlıq ola. *(Soldan alqış)*

Aslan bəy Qardaşov (Əhrar) - Bizim dünkü sözlərimizdə hökumətin izahatını kafi görmədiyimiz, bizim hökuməti yıxmaq arzusunda olduğumuzdan nəşət etməyib, verilən izahatın doğrudan-doğruya kafi olmamasından irəli gəlmişdir və bir də hökumət əzaları ilə bizim qərəzi-şəxsimiz [şəxsi qərəzimiz] olmadığı ilə bərabər kabinəyə bu halda daxil olmaq arzusunu dəxi etməyiriz.

Fəqət, biz onu istəyiriz ki, hökumətimizin əsası ədalət, haqqaniyyət üzrə təsis edilsin. Bu əsassızlıq üzündəndir ki, hökumət idarələrində böyük səhv və xətalər və xəyanətlər sadır olmaqdadır [baş verməkdədir]. Biz çox şad olardıq ki, hökumət özü sorğudan əvvəl bu xəyanətlərin önünü alaydı.

Bu qədər xəyanətlərə hökumətin göz yumması, barmaq arasından baxması təəccüb olunacaq bir şeydir.

Bir para natiqlər bu cür xəyanətlərin önünü almaq üçün tez bir zamanda Məclisi-Müəssisən çağırılması təklifatında bulundular.

Cavab olaraq mən onu demək istəyirəm ki, hal böylə davam edərsə, Məclisi-Müəssisən çağırılması da mümkün olmaz. Biz xəyanət ismini, doğruluğu ilə məşhur olan Yollar nazirinin ağzından bu gün eşitdik. “Müsavat” fraksiyasının rəisi Rəsulzadə cənabları dünkü qaynar nitqində “Hökumətin səhv və xətaləri olmaq mümkündür” deyir. Əcəba, nə cür

səhv və xətaadır ki, uzun bir müddət davam edir. Nə tühəf bir səhvdir ki, Bakı milyoncusuna, İran konsuluna 10 minlərlə verilən bezin bir arşını da olsun möhtacinə [ehtiyacı olanlara, möhtaclara] verilməyir. “Müsavat” rəisi nə üçün bu kimi şeylərə xəyanət deməyib səhv ismi verir?

Hökumətin verdiyi bəyanat bizi razı salmadı, zənn edirəm bu bəyanat “Müsavat”ı dəxi razı sala bilməz.

Biz “Əhrar” fraksiyası əvvəlki etimadımızı geri almırıq. Mahəza [bununla bərabər] fəvqəladə bir komissiyonun təşəkkülündə, sosialist fraksiyalarına iştirak edəriz ki, bəlkə işlər bir növ yolunda gedər.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

* Tərtərdən Rəisi-vükəla [Baş nazir] namına işbu məzmununda bir teleqram gəlmişdir:

“Cavanşir qəzası əhalisi yeni təyin edilmiş general-qubernatoru məmnuniyyətlə pişvaz edərək [qarşılayaraq] öz hökumətlərinə millət uğrunda çalışmaqlarından dolayı rizaməndlik izhar edir [razılığını bildirir]. Əhali öz gənc cümhuriyyəti uğrunda lazım gələ biləcək bütün fədaiyyətdən [fədakarlıqdan] çəkinməyəcəklərini izhar edirlər.

*Nümayəndələr:
İsmayılov, Muradxanov,
Qayıbov, Hacıyev”*

* Ağdamdan Rəisi-vükəla namına alınan teleqramın surəti:

Yeni general-qubernatorun təyini əhali tərəfindən məmnuniyyət və rizamənd-

liklə qarşılanmışdır. Yevlaxdan Ağdamadək bütün yolda Məclisi-Məbusan və Hökumət şərəfinə nümayiş olmuşdur. Yüzlərlə süvarilər bizim arabalarımızı yol uzaq edirdi [müştəfiət edirdi]. Cümə günü Şuşa şəhərində qəza qaimməqamları [qəza rəisləri] və millət xadimləri müşavirəsi dəvət edilmişdir. Burada idarə barəsində müzakirətdə bulun[ul]muşdur. Əlbəttə ki, müşavirə nəticəsi xüsusi hökumət deklarasiyasında elam ediləcəkdir [bildiriləcəkdir].

* [Rəisi-vükəlanın, süvari qoşunları nizamnaməsinin] türk lisanında olmasının təsdiqi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir: Komandanın [əmlərin] türkcə olması təsdiq olunsun.

* Rəisi-vükəlanın Azərbaycan ordusu uniforması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir: Hərbiyyə Nəzarəti tərəfindən pişnihad [təqdim] edilən Azərbaycan ordusu uniforması təsdiq edilsin.

* Maliyyə Nəzarətinin aparılacaq çiyid gömrüyünü azaltmaq haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir: Ticarət və Sənaye Nəzarətinə tapşırılsın ki, Maliyyə Nəzarəti ilə bərabər Gəncə yağ zavodunun qüvvəyi-istehsalıyyəsini və habelə ehtiyat miqdarını və artıq qalacaq toxumun miqdarını müəyyən etsinlər.

* Şuşa general-qubernatorundan işbu məzmununda bir teleqraf alınmışdır:

“Bu gün 12 şubatda [fevralda] Şuşa şəhərinə varid olub [qəlib] öz vəzifəm ifasına şüru etdim [başladım].

Gəncə quberniyası müvəqqəti general-qubernatoru: Sultanov”

* Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə [Sosial Təminat] naziri müavininin beynəddəvair [idarələrarası] bir komissiyon təşkili haqqın-

dakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir: Maliyyə Nəzarətinə tapşırılsın ki, bütün dövlət idarələrindən birer nümayəndə olmaq üzrə bir beynəddəvair komissiyon təşkilinə başlasın. Komissiyon iki həftəyədək komissiyona olan nəzəriyyatını hökumətə bəyan və təqdim etməlidir.

* Daxiliyyə nazirinin təhti-idarəsində [idarəsi altında] olan qulluqçuların məvəciblərini artırmaq barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir: Nazirin məruzəsi təsvib edilir [bəyənilir] və tapşırılsın ki, təsdiq edilmək üçün Parlamana idxil edilsin.

SÜLH ƏTRAFINDA

(Royter acentəliyindən)

Vilsonun əzimi

Rəisi-cümhur Vilson fevralın 14-də axşam Parisi tərkə Amerikaya əzimət edəcəkmış [gedəcəkmış].

Suriya istiqlaliyyəti

Sülh Konfransı komitəsi Suriyanın tələbatı haqqında Çakri Qanemin məruzəsini dinləmişdir. Çakri Qanem ətraf ərəb tayfaları üçün Suriya istiqlaliyyəti tələb edir. Suriyanın istiqlaliyyəti etiraf [qəbul] edildiyi təqdirdə, Suriya öz nəşvü-nümasının [tərəqqisinin] əla dərəcədə olmasına baxmayaraq istibdad altından azad edildiyi zamanda mehriban və dostluq müavinətinə möhtac olacaqdır. Çakri Qanem Sülh Konfransından xahiş etmişdir ki, Suriyanın qeydini öz öhdəsinə alıb müavinət göstərsin.

* Paris - Hicaz kralının oğlu əmir Faysal Hicaz krallığı tərəfindən Sülh Konfransına nümayəndə təyini barəsində atasından dəstürləmə [təlimat] gözləyir. Acudan [adyutant] sifətilə əmiri müşayiət edən polkovnik Laurens zənn edir ki, əmir Faysal özü krallıq tərəfindən birinci nümayəndə olacaqdır ki, Böyük Ərəb Federasyonu Dövləti layihəsi tərtib versin. Layihə konfransa idxal ediləcəkdir.

Cəmiyyəti-Əqvam

Sesil Müttəfiqlər mətbuatına xəbər verir ki, Almaniya, Avstriya, Bolqariya və Türkiyə hal-hazırda Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] buraxıla bilməzlər. Bütün cahan millətləri cərgəsinə girməyə ləyaqətlərini ibraz [nümayiş etdirdikdən] və etimada məzhər [nail] olduqlarını göstərdikdən sonra bunlar da Cəmiyyəti-Əqvama buraxılacaqdırlar. Almaniyada hal-hazırda davam edən başsızlıq bərtərəf edilməyincə [aradan qaldırılmayınca] və həqiqi hökumət görünməyincə və öz əqidəsini dəyişmədikcə etibara məzhər olamaz. O ki qaldı Avstriyaya, o da etibara məzhər olan hökumət təşkil etməlidir; olarsa onları Cəmiyyəti-Əqvama buraxmamağa heç bir əsas qalmaz. Türkiyənin ərazi məsələsi konfransda həll edilməyincə, Türkiyənin iclasa buraxılması müşkül məsələdir. Bolqariya Balkaniya tamaından əl çəkəcəyi təqdirdə Cəmiyyəti-Əqvama buraxılacaqdır.

* “Tayms” qəzetəsinə Berndən verilən xəbərlərə nəzərən, qraf Rantsau və Şeydeman Ümumi Sülh Konfransına Almaniya tərəfindən nümayəndə göndəriləcəklərdir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Alman sualtı qayıqları

Alman sualtı qayıqları Birja acentəliyinin teleqrafına görə fevralın 7-sində Kildən Harviçə gəlmişlərdir. Almanlar izhar etmişlər ki, burada sualtı qayıqlarından ikisi qərq edilmişdir.

Almaniyada tətillər

Mulhaymda olan dəmiryol mövqifi [stansiyası] Spartak əsgərləri tərəfindən işğal edildiyinə görə, poçta və dəmiryol xidmətçiləri tətillər etmişlərdir.

Berlində

Berlində asayışı müdafiə edən qvardiya firqəsi iğtişası yatırmaq üçün hər cür tədbirlər ittihaz etməkdədir [tədbirlər görməkdədir]. Küçələrdə və meydanlarda əsgərlər qoyulmuşdur. Fabrika və zavodlar açıq olub dövlət əsgərləri tərəfindən mühafizə edilməkdədir.

* Bremen şəhəri hal-hazırda dövlət əsgərləri tərəfindən zəbt edilmişdir. Şəhər xarəbazar halındadır. Birja artıq də-rəcədə xəsarətlənmişdir.

Radekin həbsi

“Volf” acentəliyi xəbər verir ki, fevralın 7-sində Radek öz evində həbs edilmişdir. Burada Radek bütün Almaniyaya təşviqat nəşr edirmiş. Külli miqdarda para və mühüm sənədlər müsadirə edilmişdir.

Axıskada

Tiflisdə müntəşir [nəşr olunan] “Borba” qəzetəsi yazır: Mövsuq [mötəbər] mənbə-

dən xəbər verilir ki, Axıska mahalında Gürcüstan Hökumətinə qarşı iki alay müntəzəm qoşun çıxış yapmışdır. Saldatlar arasında bir çox əsgərlər vardır. Bu qüvvələri türk zabitləri idarə edir. Bundan maəda [başqa], onların cərgəsində ruslar və erməni afiserləri də vardır.

QƏZETƏLƏRDƏN

Kizlyar rayonunda müharibələr

Hal-hazırda Tersk bolşevik qüvvələri Kizlyar və ətrafına cəm olunmaqdadırlar. Ələlumdə [başlıca olaraq] 11 və 12-nci Qırmızı ordu əsgərlərinin qalanı cəm olmuşlardır. Kizlyar özü müdafiəyə hazırlanır. Çünki Könüllü ordu dəstələrinin hücumu gəldikcə şiddət etməkdədir. Kizlyar rayonu bolşeviklərdən ötrü xeyli mühümdür. Çünki Həştərxan vasitəsilə Kaspi dəryası [Xəzər dənizi] Rusiya ilə tək bir münasibət [əlaqə] yoludur. Həştərxandan bolşeviklər canlı qüvvə və mühimmat [silah-sursat] almaqdadırlar. Kaspi dəryası Bakı donanması tərəfindən mühafizə edilirə də bu donanmanın o qədər qüvvəti yoxdur ki, Kaspi sahilini mühafizə edə bilsin. Bu yaxınlarda bolşeviklər bir böyük sihiyyə paraxodunda öz yaralı və naxoş əsgərlərini Həştərxana göndərmək istəmişlər. Lakin bu paraxod Bakı donanması tərəfindən tutulub Şamilqalaya (Petrovsk) gətirilmişdir.

* Bir dəstə vladiqafqazlılar Vladiqafqaz tərəfdə nələr vaqe olduğunu bilməkdən ötrü Kazbekə avtomobil göndərmişlər. Yollarda böyük qar olduğuna görə avtomobil Mletdən qayıtmışdır.

Müharibələrin dayandırılması tədbirləri

Gürcüstan Hökuməti nəzdində olan Dağıstan Hökuməti nümayəndəsinin verdiyi məlumata görə, İngiltərə komandanlığı Tersk oblastında müharibələrin dayanması üçün bir çox tədbirlər görməkdədir. Yenə həman məlumata görə, hal-hazırda Dağıstan Hökuməti ilə Könüllü ordu komandanlığı arasında münasibət bərpa edilmişdir.

Soçinin işğalı haqqında

Tiflisdə alınan məlumata görə, Soçi nahiyəsinin general Bruneviç dəstələri tərəfindən işğalı xudsəranə [özbaşına] bir surətdə olmuşdur. Çünki bu hücum Könüllü ordu Baş komandanlığından bixəbər edilmişdir. Hər halda əvvəlcədən səbiq vəziyyəti bərpa etmək üçün Soçi nahiyəsinə gürcü əsgərləri göndərilmişdir. İngiltərə heyəti nümayəndəsi Uayt bu barədə müəyyən iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunmaqdadır.

TƏTİL GÜNLƏRİNİN MÜHÜM XƏBƏRLƏRİ

İsveçrədə üsyan

İsveçrənin bir neçə şəhərində aclıqdan üsyan əmələ gəlmişdir. Bir neçə mağazalar qarət edilmişdir.

Vəhib paşa və Hüseyn Cahidin edamı

İstanbul - Qulluq işlərində xəyanət etdikləri üçün Qafqaziyada olan Türk qoşunlarının sabiq komandanı Vəhib paşa ilə “Tənin” qəzetəsinin müdiri “İttihad-Tərəqqi” firqəsinin başçısı və Türkiyə

Məclisi-Məbusanının üzvü Hüseyn Cahid atılmaqla edam edilmişlərdir.

Könüllü ordunun inqışlara ultimatumu

Yekşənbə [bazar] günü axşam saat 9-da Qazıbəydən xətti-müstəqimlə [birbaş] xəbər verilir ki, Könüllü ordu dəstəsi Beslan mövqifinin [stansiyasının] 10 verstliyində olan inqışların Dolaqovo adlı kəndinə yaxınlaşıb inqış Milli Şurasına bu məzmununda bir ultimatum təqdim etmişlərdir:

1) İnqış əhalisi tərksilahlı bütün silahlarını Könüllü dəstələrə verməlidir.

2) Şura Hökuməti tərəfdarları və Qırmızı qoşun cərgəsində iştirak edən inqışlar Könüllü qoşun ixtiyarına verilməlidir.

3) Könüllü ordu İnqışistan torpağından Qroznıya bilamümaniyət [manəəsiz] buraxılmalıdırlar.

4) İnqilab zamanında kazaklara verilən bütün xəsarəti inqış milləti verməlidir.

5) İnqış milləti 18 yaşından 40 sininədək [yaşınadək] adamların səfərbərliyə dəvət edilib də içəri Rusiyaya bolşeviklərlə mübarizədən ötrü [göndərilməsinə] razı olmalıdır.

6) İnqış milləti Tersk oblada kazakdan general-qubernator təyin edilməsinə rıza verməlidir.

Ultimatum üçün 10 saat vaxt qoyulmuşdur. İnqış Milli Şurası bu ultimatumu müzakirə etdikdən sonra qəti surətdə rədd etmişdir. Nəhayət Könüllü ordu kəndə hücum etmiş, fəqət müvəffəqiyyəti olmamışdır. Üç dəfə təkrar edən bu hücumda hər iki tərəfdən külli tələfat

verilmişdir. Axırda kənd Könüllülər tərəfindən mühasirə edilib od vurulmuşdur. Hal-hazırda müharibə davam edir.

Fransada bolşeviklər

Paris - Bir çox fransız saldat və afiserlərindən bolşevik intibahnamələri və kitabçaları tapılmışdır. Hökumət bu işdən artıq dərəcə həyəcana düşmüşdür. Hətta, bolşeviklikdə ittiham edilən bir neçə şübhəli alaylar qaravul altına alınmışlardır.

Könüllü ordunun ricəti [geri çəkilməsi]

Tiflis - Gürcüstan Hərbiyyə nazirinin məlumatı-rəsmiyyəsi [rəsmi məlumatı]: Qvardiya ərkani-hərb [qərgah] naçalniki böylə məlumat verir:

Könüllü qoşunlar Adlerdən sübh vaxtı hərəkət etmişlərdir. Bizim səngərdə olan ermənilər düşmənlərimizin tərəfinə keçib bizimlə müharibə edirlər. Bizimlə düşmən süvarisi arasında müharibə gedir. Yalnız bir at gəbərmişdir. Könüllü dəstəsi məğlub olub Batum tərəfə qaçır.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Üskü münasibətilə

Novruz baramı yaxlaşır. Üskülər gəlir. Bu münasibətlə adətə hər il və həmişə səşənbə [çərşənbə axşamı] günləri müsəlmanlar güllə atarlar. Əlbət ki, bu bir adətdir. Bayram axşamları atarlar. Fəqət bu saat hamı bilir ki, adi zamanlar deyildir. Adəti şeyləri adi zamanlarda edirlər. Şimdiki adi zaman deyil. Müsəlman qardaşlara təklif olunur ki, üskü axşamları güllə atıb xalqı narahat etməsinlər. Əgər güllə atılsa, hökumət dəxi şiddətli tədbirlər

görməyə məcbur olar. Camaat bilməlidir ki, bədxahlar adətən böylə hərəkətlərdən istifadə edirlər. Camaatımız bu işlərə məhəl [yer, imkan] verməməlidir.

Güllə atanların həbsi

Məlum olduğu üzrə hər gecə şəhərin müxtəlif yerlərində güllələr atılır. Şəhərdə böylə şeylər qadağan olduğundan güllə atanlar təqib edilib, 10 nəfərədək tutulub məhkəməyə verilmiş və hərəsi iki il həbsə məhkum edilmişdir. Məbusların içərisində bir neçəsi milis nəfəratındandır.

Müsəlman ziyalılarının yığıncağı

Şənbə günü fevralın 15-ində axşam Bələdiyyə Məclisinin zalında Bakı və ətrafı müsəlman ziyalılarının yığıncağı vəqə oldu. Yığıncaqda təqribən 200-dək adam var idi. Bu cümlədən bir çox müsəlman xanımları hazır idilər. Məclis saat 7 radələrində açılıb əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə sədarətə Mehdi bəy Hacıbababəyov, katibliyə Ağalar bəy Mahmudbəyov seçilirlər. Sədr bugünkü yığıncaqdan məqsəd nə olduğunu müxtəsərən söyləyib Bakı və ətrafının müsəlman ziyalılarını ittihad [birliyə] dəvət edərək heyəti-mütəşəbbisə [təşəbbüskarlar heyəti] tərəfindən nizamnaməsi tərtib edilmiş olan “Bakı müsəlman zəhmətkeş ziyalılarının ittifaqı”nın təşkil edilməsini təklif edir. Sədrdən sonra heyəti-mütəşəbbisə əzasından [üzvlərindən] Cəmil bəy Vəzirov ittifaqın məqsəd və amalı haqqında bəyanat verərək Azərbaycanın keçirməkdə olduğu təhlükəli vaxtlara məclisin diqqətini cəlb edir. Hökumətin və Məclisi-Məbusanın fəaliyyətindən danışaraq məruzəçi

əfəndi istər məclis və istərsə hökumətdə, vəzifəsini düşünüb onu lazımı dərəcədə ifa edən üzvlər olmadığını qeydlə ümum müsəlman ziyalılarını fəaliyyətə dəvət edərək təşkilat yapmaqla Azərbaycan istiqlaliyyəti uğrunda çalışmaq və ona xidmət edib ətrafdan gələn hər dürlü xətrədən [təhlükədən] müdafiə etməyi vacib bilir.

Məruzədən sonra ittifaqın məramnaməsi oxunur. İttifaqın ümdə məqsədi məktəb, müzəxana [muzey] açmaq, kurslar, mühazirələr tərtib etmək, sənəat [sənaye] və ticarətə xidmət edərək bunun üçün lazımı təşəbbüsatda bulunmaq və ələlxüsus Qafqaziya millətləri arasında münasibəti-dostanə peyda və bərqərar [etmək] olduğu anlaşılır.

Məclis, ittifaqın – “Bakı və ətrafı müsəlman zəhmətkeş ziyalılarının ittifaqı” adlanmasına qərar verir. Məramnamə maddəbəməddə oxunub qəbul olduqdan sonra seçkilərə şüru olunur [başlanır].

Heyəti-mütəşəbbisə siyahısı üzərinə 12 adam heyəti-idarəyə (şuraya) və 6 nəfər onlara namizəd seçilirlər.

Ələlümum seçilənlər bunlardır:

- 1) Ağalar bəy Mahmudbəyov;
- 2) Camo bəy Cəbrayılbəyov;
- 3) Mehdi bəy Hacıbababəyov;
- 4) Axundov Rəhim;
- 5) Ağa Axundov;
- 6) Əli Seyidov;
- 7) Əhmədəli Xasov;
- 8) Lətif Mahmudbəyov;
- 9) Sadiq Hüseynov;
- 10) Vəzirov Cəmil bəy;
- 11) Əliməhəmməd Mustafayev;
- 12) Qayıbov Məhəmmədəğa.

Namizədləyə:

- 1) Əhmədbəyov Zivər bəy;
- 2) Əhmədbəyov Kərim bəy;
- 3) Bayraməlibəyov Teymur bəy;
- 4) Qədir Heydərov;
- 5) Baba bəy Səfərəlibəyov;
- 6) Abdulla bəy Abaşıdze.

ƏRZAQ İŞLƏRİ

- Ərzaq Nəzarəti Məsai [Əmək] Nəzarətinə yazır ki, məvəciblərin artması ilə əlaqədar olaraq birinci zəruri şeylərin bahalanması ilə mübarizə etməkdən ötrü Ərzaq Nəzarəti sizin təsəvvüratınıza şərik olaraq birinci zəruri şeylərin bazarında kifayət qədər olmasından əlavə qiymətlərin azalmasına çalışmaqdadır. Bundan ötrü də ucuz qiymətlə bazara şey çıxarmalıdır. Ərzaq Nəzarəti buna nail olmaqdan ötrü hər cür tədbirlər ittixaz edib [tədbirlər görüb], mal gətirilməsindən ötrü bir çox adamlarla müqavilənamə bağlayıb və bağlamaqdadır. Bundan əlavə, Ərzaq Nəzarəti birinci zəruri şeylər almaqdan ötrü Kubana və cənubi Rusiyaya öz vəkillərini göndərməkdədir. Lakin hal-hazırda dəmiryolda nəqliyyat işləri qeyri-müntəzəm olduğundan bu tədbirlər iki-üç aydan tez olmaz. Su nəqliyyatı da büsbütün Müttəfiq komandanlığı əlində olduğundan, başqa müəssisə və şəxslər ixtiyarına verilmir. Bunlardan əlavə, gətiriləcək malların təzə təşkil olunmuş dövlətlərdən keçirilib gətirilməsi təxirə düşüb bəzən bilkülliyə buraxılır. Burasını da nəzərə almalıdır ki, Ərzaq Nəzarəti ancaq həqiqi bir surətdə bu il yanvar ayından davam etməyə başlamış-

dır. Hər halda Ərzaq Nəzarəti məmləkətin kasıb əhalisini ucuz qiymətlə külli miqdarda birinci zəruri şeylərdən təmin etməyə ciddi surətdə çalışmaqdadır.

- Ərzaq Nəzarəti İran konsuluna yazmışdır ki, konsulxana tərəfindən göstərilən adres ilə kəşf edilmiş dəri malların siyahısı üçün Ərzaq Nəzarəti tərəfindən acentə göndərilmişdir. Lakin bu mallar acentə tərəfindən siyahı edilməmişdir. Çünki, aşkar olmuşdur ki, göstərilən anbar A. S. Yefimova mütəəlliqdir [məxsusdur] və anbarda olan malları saldat çəkəməsi tikməkdən ötrü Qafqaziya ordusu anbarından almaqdadır. Konsulxana bu malların nə cür vasitə ilə həman anbarda olmasını bilavasitə Qafqaziya ordusu idarəsindən xəbər almalıdır.

- Ərzaq Nəzarəti dəmiryol mövqifi [stansiyası] naçalnikindən xahiş edir binagüzarlıq [sərəncam] verilsin ki, Çornı-qorodda “Yakor və Vira” zavodundan təcili surətdə 7 vaqon neft çıxarılıb Gürcüstan təriqi [yolu] ilə Azərbaycan Ərzaq Nəzarəti adına Batuma göndərilsin.

- Ərzaq Nəzarəti Azərbaycan dəmiryolları naçalnikindən üçüncü dəfə xahiş edir, binagüzarlıq edilsin ki, Çornı-qorodda “Yakor və Vira” zavoduna tezliklə 15 dənə örtülü vaqon verilsin.

- Batuma aparılan neftləri müşayiət etməkdən ötrü Ərzaq Nəzarəti tərəfindən S. S. Vonsoviç göndərilir.

- Ərzaq Nəzarətinin ümumi şöbə müdiri Vasili Sergeyeviç Popov Azərbaycan Hökumət idarələri xidmətçilərinin məvəcibləri artması məsələsinə baxacaq beynəddəvair [idarələrarası] komisyona Ərzaq Nəzarəti tərəfindən nümayəndə göndərilir.

- Ərzaq Nəzarəti Daxiliyyə Nəzarətinə yazır ki, əhalinin kasıb sinfinə əlverişli qiymətlə lazımı ərzaq şeyləri buraxmaqdan ötrü Ərzaq Nəzarəti tərəfindən Bakı şəhərində dükanlar açılır. Bu dükanlar üçün Ərzaq Nəzarəti 5-inci Qanlıtəpə və Stanislav küçələri küncündə Atabəyovun 88-inci nömrəli və Şamaxı yolunda Hacıyevin evində olan yerləri nəzərə almışdır. Buna görə, Ərzaq Nəzarəti sizdən xahiş edir ki, həman dükanların həcz [məsadirə] edilməsi üçün binagüzarlıqda bulunasanız [sərəncam verəsiniz].

- Ərzaq Nəzarəti Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə [Səhiyyə Nazirliyinə] yazır ki: Hökumət müəssisələrində olan xidmətçilər üçün “Kooperatsiya” istehlak cəmiyyətinə kooperatsiya qiyməti ilə şeylər və mallar almaq imkanı vardır. Bu şeylər hamısı Nəzarət hesabına alınıb xidmətçilərə paylandıqdan sonra qiyməti məvəciblərdən saxlanacaqdır. Ərzaq Nəzarəti kooperatsiyada olan şeylərin surətini Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinə göndərib Nəzarətdə olan xidmətçilərin siyahısını və istədikləri şeyin nə miqdarda olmasını yazıb göstərməyi xahiş edir.

- Ərzaq Nəzarəti, Müttəfiq dövlət polisəsi komissarı Kokerellə yazır ki, Skobelev qardaşları dəyirmanı anbarlarından biri İngiltərə komandanlığı ehtiyacı üçün tərəfinizdən zəbt edilmişdir. Bu binə əvvəlcədən Biçeraxovun partizan dəstəsinin qarajı üçün zəbt edilmiş idi. Hal-hazırda bu yer Biçeraxov tərəfindən boşaldılmışdır. Skobelev qardaşları dəyirmanı Ərzaq Nəzarətinin ehtiyacı üçün işlədiyindən və bu dəyirman anbarlarında Ərzaq Nəzarətinə mütəəlliq [məxsus] bir çox buğda və un olduğundan, Ərzaq

Nəzarəti həman yerin tərəfinizdən zəbt edilməməsini xahiş edir.

AZƏRBAYCANDA

Göyçaydan

Azərbaycan Cümhuriyyətinin elanından sonra xalq demokratiya sinfi bir az nəfəs almağa başladılar, çobansız sürü kimi olmadıqlarını anladılar. Hampaların [qoluzorluların] əllərindən bizar olan uyezdin [qəzanın] füqərə əkinçiləri lazım gələn yerlərə müraciət edib haqlarında rəva görülən bunca müsibəti qarət və yağmaçılığın haqqında qanunən icra ediləcəyini ümid etlədilər. Lakin minlərlə put buğdaların, türklər zamanında toplanan azuqənin satıldığını və bir-iki nəfərin cibinə girdiyini görənlər əhali fəğanlar içində qaldığı kimi, gedən komiyonlar dəxi bütün təhqiqatı yapma içində saxlayırlar.

Ərzaq idarələrində olan sui-istimal [sui-istifadələr] məlum olduğu halda, Ərzaq Nəzarəti tərəfindən bu xüsusda tədbir hələ yoxdur. Bu ilki qarqışalığ nəticəsi olaraq dağılmış, məhv olmuş Göyçay uyezdinin bir hissəsinin vəkili bir aydan çoxdur ki, çılpaq camaata bez və çit almaq üçün Bakıya gəlmiş halda hənuz bir şeyə müvəffəq olmadığını bildirir. Səbəbi-təəccübdür [təəccüb səbəbidir] ki, həqiqi camaat vəkilləri aylarca Bakıda yatırılar, xərcləyirlər, heç bir şeyə müvəffəq olmayırlar. Ancaq möhtərəm Şamaxı vəkili Əfəndiyev Şamaxı üçün on beş gün zərfində bez alıb həman bezi də Göyçayda satmağa müvəffəq olur. Bu bir sirdir ki, bilməyə çarə yoxdur.

Yollarımız inqilabdan sonra bərabad bir

haldadır. Neçə dəfələr lazım gələn yerlərə müraciət edilmişsə də, hələ heç bir nəticə verməmişdir.

Camaat arasında xəstəlik hökmfər-madır [höküm sürməkdir]. Əlac [dərman] tapılmayı, doktor isə hakəza [həblə].

Kəndlərdəki məktəblər qapanmış, kənd və şəhər məktəblərinin müəllimləri isə maaşsız keçirirlər. Beş yüz manat alan bir müəllimdən nə gözlənir. Bir ailə beş yüz manatla keç[in]ərmi!

Polisə təşkilatı təzədən düzəlmişdir. Fəal Xankişi bəy gəlmişdir. Əvvəldən olan üsulsuzluğu bərhəm edəcəyini [düzəldəcəyini] ümid edirik. Posta və teleqraf idarələri isə, yuxarıda ərz etdiyim kimi, yolun xarab olmasından qaydaya düşməmişdir. Göyçayda əvvəlcə təşkil edilmiş bir neçə kooperativ şirkətlərində əzalar-dan [üzvlərdən] bəziləri tərəfindən firsətdən bilistifadə sui-istimalat [sui-istifadələr] olmuşdur. Bu xüsusda qələyan edən [qaynayan] camaatın haqqını təmin etməyi təzə naçalnikimizdən gözləyirik.

Hökumətimizdən təkidlə təvəqqe edirik ki, ayaq altında qalmış olan camaatımız ehtiyacı üçün bir çareyi-acil [təcili çarə] olaraq bir heyəti-sihhiyyə ilə [səhiyyə heyəti ilə] əlac [dərman] və sairə göndər-mək surəti ilə bir az təsəlli versinlər.

M. Şünasi

GÜRCÜSTANDA

General Şatilovun vəfatı

Sabiq Tiflis sərdarının müavini və Şu-rayi-Dövlət üzvü general [Nikolay Pavloviç] Şatilov fevralın 9-unda Tiflisdə fəciətən [fəciət surətdə] vəfat etmişdir.

İngilis əsgərləri

Fevralın 10-unda Tiflisdən Naxçıvana topxana ilə külli miqdarda ingilis əsgərləri yola düşmüşdür.

General-qubernatorun əmri

Tiflisdə birinci zəruri şeylərin məzən-nədən yuxarı satılması qadağan edilir. General-qubernatorun bu barədə verdi-yi icbari qərarı xələdar edənlər 1 il 6 ay həbsxanaya [salınacaq] və ya 10 min manat cərimə ediləcəklər.

Batumba

* Fevralın 5-ində Kobuletidə böyük mitinq vaqə olub, muxtariyyətli bir surətdə Gürcüstana yapışmaq arzusu izhar edilmişdir. Bu ədalətli tələbatı müdafiə etməkdən ötrü həmin təkliflə acaralılara müraciət edilmişdir. Gürcüstan Hökuməti nümayəndəsi Paqava Batumba varid olmuşdur [gəlmişdir]. Müşarunileyhə [adı çəkilən şəxsə] həvalə olunmuşdur ki, Gürcü Milli Şurasının qərarına görə Batumba gürcü gimnaziyası açsın. Dərslərin bu həftə başlanacağı ümid olunur. Gürcü və gürcü müsəlmanları cəmiyyəti-xeyriyyələri birləşib “Müsəlman Gürcüstanın Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi” təşkil etmişlərdir. Cəmiyyəti-xeyriyyə idarəsinə 3 gürcü və 6 gürcü müsəlman daxil olmuşdur.

* İngiltərə konsulu Stivens Batumba varid olmuşdur. Fon Kress başda olmaq üzrə Gürcüstandan övdət edən [qayıdan] Almaniya heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] beş gündür ki, Batumbadır. Həmin heyət ingilislər tərəfindən İstanbul təriqi [yolu] ilə yola salınacaqdır. Bundan ötrü də gəmi intizarındadırlar [gözləyirlər].

AÇIQ MƏKTUB

Balakənd nahiyəsi əhalisinə

Nahiyənizdə oğurluq, soyğun və quldurluq kimi bəd əməllərin peyda olduğunu və bundan qayət bizar olduğunuzu bildirən teleqrafınızı təsirlə oxudum.

Həqiqətən islam qardaşlarının yayın qızmar günlərində, toz-duman içərisində, qışın adam dondurucu boranlarında min cürə zəhmət və məşəqqətlə qazandıqları halal mallarını əllərində saxlaya bilməmələri, əhli-əyalın və özünün daima qorxu içində bulunmaları hər bir əhli-insafa fəna təsir edəcək bir işdir.

Mən sizi inandırırım, Zaqatala vilayəti, bilxassə [xüsusilə] nahiyəniz haqqında hökumət ciddi tədbirlər görmüşdür. Tez bir zamanda sizi narahat edən bədəfkarlar [canilər] əlindən xilas olub da rifahi-hal üzrə yaşamağınızı və istədiyiniz kimi sərbəst və əmin olaraq gözə biləcəyinizi təbşir edirəm [muştuluqlayıram].

Kəndli islam qardaşlarının hər bir cəhətdən işləri düzgün olub rahat yaşamaları arzusunda bulunduğumdan və onların dərdi öz dərdim olduğundan hər bir vaxtda ehtiyacınızı bildirməyiniz niyaz olunur.

*Zaqatala məbusu: Bayram Niyazi
[Kiçikxanov]*

Arvad dış həkimi

M. S. İdaşkina

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmraza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.
b-37

Baytariyyə həkimi və Tibbi fakültənin 2-nci kursunun müdavimlərindən **A. A. Ter-Bağdasarov** xırda heyvanları səhər saat 4-dən axşamadək, iri heyvanlara isə mal sahibinin evində baxır və cavan heyvanlara qiymət qoyur. Ünvan: Karantinni küçədə nömrə 100. Telefon nömrəsi 43-08.

2681

Doktor Ağahüseyn Kazimov

Qayıdıb əmrazı-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olan naxoşları qəbul etməyə şüru etmişdir [başlamışdır]: səhər saat 10-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 6-ya kimi. Ünvan: Parapetdə, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbədə. Telefon: 86-27.

2655

Arvad dış həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırmə dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir. Qəbul olunur 9 - 2-yə və axşam 4 - 7-yə kimi. Voronovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Diş həkimi S. M. Hamburg

Nikolayevski küçədə nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

Dişlərə və ağıza müalicə edir. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri və tükələri ağrısız çıxarır. Qızıl iş işləyir. Qəbul edir səhər saat 9-dan 2-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi.

**Petroqraddan gəlmiş doktor
İshaq Avetisoviç Atayans
(professor Mixaylovun müavini)**

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. (Bövl [idrar] yolu azarını, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu ayna ilə müayinə edir. Hər gün axşam saat 3-dən 6-ya kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pul-suz qəbul edir. Ünvan: Telefonnu küçədə 6 nömrəli evdə, mənzil nömrə 3. Telefon 20-90.

2663

Doktor Samuil İzrailoviç Kopeliovıç

Daxili və əsəbi mərzə mübtəla olanları hər gün axşam saat 5-dən 8-ə kimi qəbul edir. “914” dəvasını [dərmanını] istemal edir [işlədir]. Voronsovski caddədə nömrə 17, ikinci mərtəbə. Telefon 50-82 və 93.

Контора Агентуры и Комиссии

"И. Фани и Ко." Баку, Церковная 70.

Телеф. N 22-28. Почт. ящ. N 13.

Agentura və komisyon kantoru

İ. Fani və kompaniyası. Bakı, Serkovnu

küçədə 70 nömrəli evdə.

Telefon nömrəsi 22-28.

Пошта yeşiki 13.

Kimdə nə mal varsa və kimə nə mal lazımsa bizim kantora müraciət etmələri təvəqqe olunur. Hər cür malların satışını qəbul və qəbul edilən mallar üçün qabaqca pul (ssdua) buraxırız. Sair şəhərlərdəki komisyon və agenturalardan öz mənfəətləri xatirlərinə ünvanlarını göndərmələri mətlubdur [tələb edilir]. Kantorumuz hər gün səhər saat 8-dən 2-yədək, axşam 4-dən 7-yədək açıqdır.

Diş həkimi İ. S. Tarşteynbaum

Dişlərə müalicə edir, ağrısız çıxarır, sadə və qızıl süni dişlər qayırır. Sisyanovski küçədə 41 nömrəli evdə (Çadrovı küçənin küncündə, Quba meydanı yanında).

2669

Arvad diş həkimi Platonova

Mamalıq, qadın və əmrəzi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 7-yə kimi.

Telefon nömrə: 50-06. Adres: Kolyubanski küçədə Parapetin küncündə ev nömrə 26.

2664

**Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Bu günün məsələsi

səh. 224. “Amazasp”: “Daşnaksutyum” partiyasının liderlərindən, erməni qatil və terrorist Hamazasp Srvandzyan nəzərdə tutulur.

səh. 225. “M. Ə.”: bu imza Məhəmməd Əmin Rəsulzadəyə məxsusdur.

Azərbaycan Məclisi-Məbusanında

səh. 226. “Qəçrəş”: qəzetdə “Qəşrəş” getmişdir.

səh. 227. “...putu 10 manatdan olaraq...”: qəzetdə “olaraq” yerinə “olan” getmişdir.

səh. 228. “türk şairi Məhməd Əmin bəyin”: türk şairi Məhməd Əmin Yurdaqul nəzərdə tutulur.

“Şu istibdad hökuməti...”: misralar Məhməd Əmin Yurdaqulun “Vətən təhlükədə” adlı şeirindəndir.

“Şu zavallı millət üçün Məşrutıyyə təyanət...”: misralar Məhməd Əmin Yurdaqulun “Vətən təhlükədə” adlı şeirindəndir.

“Məşrutıyyət”: konstitusiyalı monarxiya. “tomruq”: məhkumun əllərinə və ayaqlarına keçirilib bağlanan iki kötükdən ibarət işgəncə aləti, kunda.

“İştə sizə taşralar ki...”: misralar Məhməd Əmin Yurdaqulun “Vətən təhlükədə” adlı şeirindəndir.

“qülübə”: daxma; koma.

Vükəla Şurasında

səh. 230. “...lazım gələ biləcək bütün fədaıyyətdən çəkinməyəcəklərini...”: qəzetdə “fədaıyyət” yerinə “füduıyyət” getmişdir.

səh. 231. “[Rəisi-vükəlanın, süvari qoşunları nizamnaməsinin] türk lisanında olmasının təsdiqi haqqındakı...”: Bu xəbər qəzetdə, baş tərəfi əskik olaraq və özündən əvvəlki xəbərə bitişdirilərək verilmişdir (güman ki, arada bir sətir düşmüşdür); bərpa etdik.

Sülh ətrafında

səh. 232. “qraf Rantsau”: 1919-cu ildə Almaniyanın Xarici İşlər naziri olan Ulrix fon Brokdorf-Rantsau nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 232. “Harviç”: qəzetdə rusca tələffüzünə uyğun olaraq “Qarviç” kimi getmişdir.

“Spartak”: 1916-1918-ci illərdə Almaniya da fəaliyyət göstərən marksist təşkilat. Ümumdünya proletar inqilabı tərəfdarı idi. Təsisçiləri arasında Roza Lüksemburq, Karl Libknext və başqaları yer alırdı.

Tətil günlərinin mühüm xəbərləri:

Vəhib paşa və Hüseyin Cahidin edamı

səh. 233. Bu xəbər həqiqəti əks etdirmir.

Ərzaq işləri

səh. 237. “5-inci Qanlıtəpə”: Bakıda, indiki Vladislav Plotnikov küçəsi.

“Stanislav küçəsi”: Bakıda, indiki Azadlıq prospekti.

“Bu bina əvvəlcədən Biçeraxovun partizan dəstəsinin qarajı üçün...”: qəzetdə “bu bina” yerinə “buna binaən” getmişdir.